

نشست علمی - پژوهشی

پژوهشگری تقوا مدار

شناسنامه نشست علمی - پژوهشی:

شماره نشست: ۱۰

نوع نشست: عمومی

استاد نشست: حجت الاسلام و المسلمین دکتر موسوی نسب کرمانی

تعداد شرکت کنندگان: ۲۰۰ نفر

زمان: پنجشنبه مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۲

مکان: سالن حسینیه موسسه آموزش عالی بنت الهدی

اهم اقدامات انجام شده:

۱. هماهنگی با جناب آقای دکتر موسوی نسب کرمانی و دعوت از ایشان جهت حضور در نشست؛
۲. سفارش طراحی و چاپ پوستر و بنرهای تبلیغاتی نشست؛
۳. اطلاع رسانی در سطح موسسه؛
۴. هماهنگی سالن برگزاری نشست از لحاظ نور، صوت، تهویه و ...؛
۵. ثبت و ضبط نشست؛
۶. پیاده سازی و ویراستاری متن سخنرانی استاد؛
۷. تهیه گزارش نشست.

اهم مباحث:

امیرالمؤمنین، علی(ع) می‌فرماید: «گنج‌های رزق و روزی انسان در وسعت اخلاق انسان عطا شده است». اگر انسان به موازین اخلاقی توجه کند، گنج‌های رزق و روزی را نیز به دست می‌آورد. اخلاق پژوهشی شاخه‌ای از اخلاق حرفه‌ای و زیرمجموعه آن است و به اصول اخلاقی که پژوهشگران باید از ابتدای ساماندهی تحقیق به آن توجه کنند، می‌پردازد. تقوا و اخلاق پژوهشی، رعایت موازین اخلاقی در مراحل مختلف تحقیق است.

چرا اخلاق پژوهشی مطرح شد؟

این موضوع در حوزه علوم تجربی بیشتر مطرح است؛ زیرا در پژوهش‌های تجربی میدانی به ویژه در حوزه علوم پزشکی و اجتماعی کارهایی انجام شده که ظلم به انسان و بشریت را در پی داشت. به عنوان نمونه سلول‌های سرطانی را در کبد انسان قرار دادند تا بتوانند مورد بررسی و پژوهش قرار دهند. در بررسی یرقان و هیپاتیت واکسن، را بر روی بچه‌ها به ویژه، عقب‌ماندگان ذهنی آزمایش کردند. این موضوع سبب شد نظام‌ها و منشورهای اخلاقی مبنی بر منع انجام این کار نوشته شده و در صورت ارتکاب، پیگردهای شدید قانونی داشته باشد.

مشکلی که هم اکنون در عرصه پژوهش وجود دارد، پدیده کتاب‌سازی و رساله‌نویسی است که در واقع کپی‌برداری از کتاب‌ها و رساله‌های مشابه با تغییرات اندکی که در تیتراها و موارد اصلی آن ایجاد می‌کنند، می‌باشد. یا کتاب را با نام دیگر و یا با طرح جلد دیگری، به چاپ می‌رسانند.

وظایف اصلی طلاب در برابر پژوهش چیست؟

دین‌شناسی، دین‌پژوهی و دین‌گستری سه وظیفه اصلی طلبه می‌باشد. در عرصه دین‌پژوهشی که با پژوهش روبه‌رو است، اخلاق حرفه‌ای پژوهشی باید مورد توجه قرار گیرد.

یکی از مسائل اخلاقی مهم در پژوهش این است که اطلاعات پژوهشگر باید در حوزه موضوع مورد پژوهش کافی و وافی باشد؛ یعنی بدون علم، دانش و تجربه کافی در حوزه مورد پژوهش، پژوهشگر حق پژوهش در آن زمینه را ندارد.

البته باید توجه کرد که در برخی موارد هدف از پژوهش کارآموزی است. مثل تحقیقات پایانی که طلاب در انتهای دوره کارشناسی خود انجام می‌دهند، که این تمرین پژوهش است.

دو نکته مهم در اخلاق پژوهشی عبارتند از:

پژوهشگر در جریان پژوهش باید دغدغه حقیقت داشته باشد؛ یعنی حقیقت جو باشد.

پژوهشگر در جریان پژوهش باید دغدغه انصاف داشته باشد. یعنی انصاف در پژوهش.

اگر محقق صادقانه در پی حقیقت نباشد، مطالب را در ذهن تفسیر کرده و آن گونه که دوست دارد بیان می‌کند

و این همان بداخلاقی در پژوهش است.

یکی از مهم‌ترین مشکلات در عرصه اخلاق پژوهشی، سرقت علمی است. سرقت علمی یعنی، بیان مطالب علمی در پژوهش‌ها و نوشته‌ها بدون ذکر منبع آن. در برخی کشورها اگر مطلب علمی را در مقاله یا کتاب بیان کنند و مستند نباشد، پیگیری قانونی دارد.

ابوالقاسم قشیری در کتاب الرسالة القشریه هنگام بیان مطالب به طور مکرر به نام خود یعنی، ابوالقاسم و قشیری اشاره می‌کند. وقتی دلیل این کار را از وی می‌پرسند، بیان می‌دارد که چون چند کتابم را دیگران به نام خود چاپ کردند، در این کتاب به طور مدام از خود نام می‌برم تا به نام کسی دیگر منتشر نشود. مرحوم آقا سید عباس کاشانی بیان می‌کند در نجف کتابی نوشته و آن را چاپ کردم، بعد از مدتی تجدید نظر مختصری بر روی آن داشتم و وقتی برای چاپ مجدد آن اقدام کردم، دیدم همین کتاب بنده به نام کسی دیگر چاپ شده است.

علی(ع) می‌فرماید: «اگر حدیثی را نقل می‌کنید حتماً آن را به کسی که از او حدیث نقل می‌کنید، مستند نمایید». حتی در روایت هم بزرگان اصرار داشتند که سلسله روایات را ذکر نمایند تا هم تبلیغ کار علمی راویان باشد و هم استناد این حدیث اثبات شود.

مهم‌ترین مصادیق سرقت علمی عبارتند از:

مطلبی بدون ارجاع نقل شود.

گاهی این کار به دلیل ناآگاهی نویسنده و پژوهش‌گر از غیرقانونی بودن این کار است.

آدرس مطالب نقل شده اشتباه ذکر شود.

پژوهشگر باید در بیان آدرس مطالب نقل شده و استفاده شده در پژوهش دقت داشته باشد که هم آدرس درست نقل شود و هم شماره صفحات.

رعایت نکردن شیوه درست ارجاعات مستقیم و غیرمستقیم.

برای مثال گاهی مطلبی به طور مستقیم از وسائل الشیعه ذکر می‌شود. ولی ممکن است در برخی موارد کتاب

المیزان را خوانده و در آن کتاب از وسائل الشیعه مطلبی نقل شده باشد.

در مورد دوم اگر در ارجاع مطلب نوشته شود وسائل الشیعه، مصداق سرقت علمی است. ارجاع درست مورد

دوم بدین گونه است: علامه طباطبایی نقل از وسائل الشیعه.

بی توجهی به علامت نقل قول.

نقل قول یا مستقیم است یا غیر مستقیم. در مطالبی که ذکر می‌شود باید کاملاً مشخص باشد که کدام نقل قول

مستقیم و کدام غیر مستقیم است که با استفاده از علائم ویرایشی این نقل قول‌ها را مشخص می‌کنند.

امانت‌داری در پژوهش

رکن حیاتی علم و تحقیق رعایت امانت‌داری است. هر پژوهش‌گری موظف است منبع مطالبی را که از آن ذکر

می‌کند، بیان نماید.

امام صادق (ع) می‌فرماید: «خدا هیچ پیغمبری را به پیامبری مبعوث ننموده مگر چند چیز را در او امتحان کرده باشد که یکی راست‌گویی و دیگری امانت‌داری است».

چند نکته درباره امانت‌داری:

در جایی که باید استناد کرد، استناد کنید. دانش عمومی نیاز به استناد ندارد. مانند ضرب‌المثل‌ها.

نقل قول‌های مستقیم مشخص باشد. برای مثال درون گیومه قرار بگیرد.

زمانی که مضمون بیان و کلام از کسی یا کتابی گرفته می‌شود، آدرس آن باید ذکر شود.

گاهی ساختار یا چینش پژوهش از کتاب یا پژوهشی دیگر گرفته می‌شود، ولی محتوای بحث مربوط به خود

نویسنده است، در این مورد نیز باید به کسی که ساختار مطالب از آن گرفته شده است، اشاره شود.

هرگاه ایده‌ای از جایی دیگر گرفته می‌شود و پژوهش‌گر آن را تغییر داده و پر و بال می‌دهد، باید به نام

ایده‌ساز اصلی اشاره کند.

در هنگام پژوهش باید نام مجری‌های اصلی تحقیق ذکر شود.

چند نکته درباره تقوای پژوهش

گاهی در انجام کارهای پژوهشی ممکن است بین چند پژوهشگر نزاع ایجاد شود و مطالبی از پژوهش را

کتمان نمایند. این امر از امانت‌داری به دور است. اگر کسی به حقیقتی رسید، وظیفه دارد آن را ابراز نماید. پیامبر

اکرم (ص) می‌فرماید: «هرگاه دانشمندی چیزی را می‌داند، از او سؤال شود و آن را کتمان کند روز قیامت

افساری از آتش بر او می‌زنند». امام معصوم (ع) می‌فرماید: «دانشمندانی فاسدند که باطل را اظهار و حق را

کتمان می‌کنند».

پژوهش‌گر نباید به دنبال خودنمایی، شهرت‌طلبی و قدرت‌طلبی باشد. کسانی که زندگی دنیا را بخواهند و

تمام تلاش خود را برای آن هزینه کنند، خداوند هم در این مورد برای آنها کوتاهی نمی‌کند و دنیای آنها را آباد

می‌نماید، ولی ثواب آخرت را به آنها نمی‌دهد.

در پژوهش، فرد نباید شتابزده عمل نماید؛ یعنی به مطالبی که هنوز به طور دقیق انجام نشده، استناد ننماید. یا

برای اتمام سریع کار، دقت لازم را ننماید. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «از عجله بپرهیزید زیرا هر گاه عجله کنید

نصیب و بهره خود را از دست می‌دهید». حضرت علی (ع) می‌فرماید: «لغزش‌های انسان، در عجله زیاد می‌شود».

بی‌علاقگی در پژوهش سبب سست شدن پژوهش می‌شود.

برخی موارد فرد برای زیاد شدن حجم پژوهش، مقدار زیادی مطالب تکراری بیان می‌کند.

پژوهش‌گر باید از دخالت خواسته‌های گروهی و شخصی خود در پژوهش جلوگیری کند؛ یعنی تفسیر به رأی

درباره مطالب، بی‌تقوایی در پژوهش است.

پژوهش‌گر حق ندارد مطلبی را که خوب متوجه نشده، نقد کند.

پژوهش‌گر باید نقد صحیح دیگران را بپذیرد و پژوهش خود را اصلاح نماید.

نوشتن پیشینه پژوهش از نظر اخلاقی، احترام به پژوهش‌گرانی است که درباره آن موضوع تحقیق و پژوهش انجام داده‌اند. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «هر کس دانشمندی را گرامی بدارد، مرا گرامی داشته و هر کس مرا گرامی بدارد خداوند را گرامی داشته است».

اخلاق پژوهشی می‌طلبد که نیت انجام پژوهش، الهی باشد. حضرت علی (ع) می‌فرماید: «عطایای الهی به اندازه نیت است».

در کارهای پژوهشی باید به خداوند توکل داشت و از معصومین (ع) استمداد طلبید. حضرت علی (ع) می‌فرماید: «کسی که به خداوند توکل کند، مشکلات در برابر او خاضع می‌شوند».

تصاویر نشست

